

העזרה מהסוגיא

נבא בתרא כד. - לא:

פרשת פינחס ה'תשפ"ד

דף כד

◇ דין אשה שמצאה דם בפרוזדור - האשה טמאה^א.

◇ דיני חבית של יין שנמצאה בנהר:

• באופן שהחבית נמצאה כנגד עיר של עכו"ם - אסורה מדין יין נסך.

• באופן שהחבית נמצאה כנגד עיר של ישראל - לרב מותרת, לשמואל אסורה מדין יין נסך^ב.

◇ דיני ערלה:

• ענבים שנמצאו בכרם של ערלה - אסורים מדין ערלה^ג.

• חבית של יין שנמצאה בכרם של ערלה - מותרת^ד.

◇ דיני נודות של יין שנמצאו:

• באופן שרוב מוכרי היין ישראל:

○ נודות גדולים - הנודות מותרים, משום שנוקטים שנפלו ממוכרי היין ולא נוקטים שנפלו מעוברי דרכים כיון שאין דרך

עוברי דרכים לשאת נודות גדולים.

✽ הערות ✽

א הגמ' מביאה שבדברי הברייתא של רבי חנינא מבואר שבאופן שהאשה מצאה דם בפרוזדור ולאחר מכן נכנסה למקדש צריכה להביא חטאת כיון שנוקטים שטמאה בודאי, והגמ' מבארת שהטיבה שהאשה טמאה בודאי משום שנוקטים שהדם הגיע מהרחם כיון שרוב הדמים מגיעים מהרחם, ולא נוקטים שהדם הגיע מהעליה שהיא קרובה, כיון ש'רוב וקרוב הולכים אחר הרוב', והגמ' מוכיחה מדין זה ש'רובא דליתא קמן' מועיל מדאורייתא, והגמ' מוסיפה שלמרות שיש אופנים שרבנן גזרו שלא הולכים אחר 'רוב' (וכפי שמבואר בדברי הגמ' בכתובות דף ט"א) אלא צריך שיהיה 'תרי רובא', מ"מ באופן זה רבנן לא גזרו.

ב הגמ' מבארת שהטעם של שמואל שהחבית אסורה משום ש'רוב וקרוב הולכים אחר הרוב', ולכן נוקטים שהחבית לא הגיעה מהעיר של ישראל שקרובה אלא מעיר גדולה רחוקה של גוים, והטעם של רב שהחבית מותרת משום שלא יתכן שהחבית הגיעה מעיר גדולה ורחוקה של גוים כיון ש'עקולי ופשרי הוו טבעי ליה', אמנם שמואל סובר שיתכן שהחבית נפלה באמצע הנהר במקום שהמים זורמים בחזקה והזרם החזק של המים שמר על החבית שלא תטבע ב'עקולי ופשרי'.

ג הגמ' מבארת שהטעם שענבים שנמצאו בכרם של ערלה אסורים מדין ערלה, משום שנוקטים שהענבים נגנבו מכרם זה והגנבים הצניעו את הענבים בכרם, ובאופן זה הולכים אחר 'קרוב' ולא הולכים אחר 'רוב' כיון שהענבים נמצאו במקומם [ע"פ רמב"ן].

ד הגמ' מבארת שהטעם שחבית של יין שנמצאה בכרם של ערלה מותרת, משום שלא מסתבר שהיין נגנב מכרם זה והגנבים הצניעו את החבית בכרם כיון שאין דרך הגנבים להצניע חבית יין בכרם, ולכן נוקטים שהחבית נגנבה מכרם אחר והגנבים הצניעו את החבית בכרם זה והחבית מותרת.

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

○ נודות קטנים:

- באופן שנמצאו לבדם - הנודות אסורים, משום שנוקטים שהנודות נפלו מעוברי דרכים והולכים אחר הרוב העולם שהם עכו"ם.
- באופן שנמצאו יחד עם נודות גדולים - הנודות מותרים, משום שיתכן שנודות אלו נפלו ממוכרי היין והיו מונחים בשביל להשוות את משא החמור.
- באופן שרוב מוכרי היין עכו"ם - הנודות אסורים.

◆ דיני הרחקת אילן מעיר:

- שיעור הרחקת האילן מהעיר:
  - אילן שעושה פירות:
    - חרוב ושיקמה - חמשים אמה.
    - שאר האילנות - עשרים וחמש אמה.
  - אילן שאינו עושה פירות:
    - לת"ק - עשרים וחמש אמה.
    - לאבא שאול - חמישים אמה^ה.
- דיני הרחקת האילן מהעיר:
  - באופן שהאילן קדם לעיר - בעל האילן צריך לקצוץ את האילן ובני העיר צריכים לשלם לו על האילן.
  - באופן שהעיר קדמה לאילן - בעל האילן צריך לקצוץ את האילן ובני העיר לא צריכים לשלם לו על האילן^ו.
  - באופן שיש ספק האם האילן קדמה או שהעיר קדמה - בעל האילן צריך לקצוץ את האילן ובני העיר לא צריכים לשלם לו על האילן^ז.

◆ הרחקת זרעים מעיר:

- לרבנן - צריך להרחיק אלף אמה משום שאסור לעשות 'מגרש' שדה^ח.
- לרבי אליעזר - לא צריך להרחיק אלף אמה משום שמוותר לעשות 'מגרש' שדה.

◆ הרחקת גורן מעיר או משדה חבירו:

- גורן קבוע - צריך להרחיק חמשים אמה.
- גורן שאינו קבוע (לאביי) - צריך להרחיק בשיעור שהמוץ מתפזר^ט.

☞ הערות ☞

- ה הגמ' מבארת שהטעם שצריך להרחיק את האילן מהעיר משום 'נוי העיר', כלומר שני לעיר שיש רווח פנוי לפני העיר, ובדברי רש"י משמע שהדין שצריך להרחיק את האילן מהעיר נאמר רק בארץ ישראל ולא נאמר בחוץ לארץ.
- ו הגמ' מבארת שלמרות שלענין הרחקת בור מאילן מבואר שבאופן שהבור קדם בעל האילן צריך לקצוץ את האילן ובעל הבור צריך לשלם לו על כך (וכפי שיובא להלן עמוד 3), מ"מ לענין הרחקת אילן מעיר באופן שהעיר קדמה לאילן בני העיר לא צריכים לשלם לבעל האילן על קציצת האילן, משום ש'שאני היזקא דרבים מהיזקא דיחיד'.
- ז הגמ' מוסיפה שבעל האילן צריך לקצוץ את האילן מיד, ואינו יכול לטעון שיקצוץ את האילן רק לאחר שבני העיר ישלמו, משום שאם היה דין שיקצוץ את האילן רק לאחר שבני העיר ישלמו לו, יש חשש שיתעכב בקציצת האילן עדי שבני העיר ישלמו לו כיון ש'קדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא'.
- ח הגמ' מבארת שהסיבה שבעל האילן צריך לקצוץ את האילן, משום שבין באופן שהאילן קדם ובין באופן שהעיר קדמה צריך לקצוץ את האילן, והסיבה שבני העיר לא צריכים לשלם לו על האילן, כיון שרק באופן שהאילן קדם בני העיר צריכים לשלם לו, אבל באופן שהעיר קדמה בני העיר לא צריכים לשלם, ובאופן שיש ספק מי קדם אי אפשר לחייבם לשלם.
- ט הגמ' מבארת שלמרות שרבנן סוברים שאסור לעשות 'מגרש' שדה ולכן אסור לזרוע במגרש זרעים, מ"מ מותר ליטוע במגרש אילן, ולכן אין חיוב להרחיק אילן אלף אמה מהעיר.
- ט הגמ' מבארת שהסיבה שצריך להרחיק גורן מהעיר משום שהמוץ שמתפזר יכול להזיק את בני העיר, והסיבה שצריך להרחיק גורן משדה חבירו משום שבאופן שיש זרעים בשדה המוץ מקלקל את הזרעים, ובאופן שהשדה חרושה ואין זרעים בשדה המוץ מזבל את השדה יותר מדאי ועל ידי כך הזרעים שיזרעו לאחר מכן יתקלקלו.

דף כה

◆ הרחקת ריח רע מהעיר:

- הרחקת נבילות וקברות מהעיר - חמישים אמה.
- הרחקת בורסקי מהעיר:
  - באיזה רוח מותר לעשות את הבורסקי:
    - לת"ק - במזרח.
    - לרבי עקיבא - בכל רוח חוץ ממערב^א.
  - שיעור הרחקת הבורסקי מהעיר - חמישים אמה.

◆ דיני צורת עמידת האדם בתפילה:

- לרבי ישמעאל - לכל כיוון^ב.
- לרבי עקיבא - לכיוון מערב^ב.
- לברייתא בברכות [א] - לכיוון ארץ ישראל וירושלים ובית המקדש^ב.

◆ דיני הרחקת אילן מבור:

- לרבנן:
  - שיעור הרחקת האילן מהבור:
    - חרוב ושיקמה - חמישים אמה.
    - שאר האילנות - עשרים וחמש אמה.
  - דיני הרחקת האילן מהבור:
    - באופן שהאילן קדם לבור - בעל האילן לא צריך לקצוץ את האילן.
    - באופן שהבור קדם לאילן - בעל האילן צריך לקצוץ את האילן משום שיש חיוב הרחקת נזיקין גם באופן שלא נחשב 'גירי דיליה', ובעל הבור צריך לשלם לו על כך^ט.

✽ הערות ✽

הגמ' מבארת שהכוונה 'גורן קבוע' הוא גורן גדול שצריך להעיף את הזרעים על ידי רחת כדי שמוץ יצא מהזרעים, והכוונה 'גורן שאינו קבוע' הוא גורן קטן שלא צריך להעיף את הזרעים על ידי רחת אלא המוץ עף על ידי הרוח.

י רש"י מבאר שהטעם של ת"ק שמוותר לעשות בורסקי רק במזרח העיר, משום שבדרך כלל רוח מזרחית היא חלשה ואינה מביאה את הריח לעיר, ורק באופן שהיא נושבת לפורענות היא חזקה, ותוס' מבארים שהטעם של ת"ק שרוח מערבית היא חזקה ומרחיקה את הריח מהעיר.

יא הגמ' מבארת שהטעם של רבי עקיבא שאסור לעשות בורסקי בצד מערב משום ש'שכינה במערב'.

יב הגמ' מבארת שהטעם של רבי ישמעאל שאפשר להתפלל לכל כיוון משום שהשכינה נמצאת בכל מקום, דכתיב 'הנה המלאך הדובר בי יוצא ומלאך אחר יוצא לקראתו' כלומר שבתחילה יצא מלאך מכיון אחר ולאחר מכן יצא מלאך אחר מכיון אחר לקראתו כיוון שהשכינה נמצאת בכל מקום.

הגמ' מביאה שרב ששת סבר כדברי רבי ישמעאל, אמנם רב ששת הוסיף שלא יתפלל כנגד מזרח משום שהמינים אומרים להתפלל לכיוון מזרח.

יג הגמ' מבארת שרבי יהושע בן לוי סובר כדברי רבי עקיבא שהשכינה במערב, ומבאר שהמקור לכך הוא דכתיב 'וצבא השמים לך משתחווים' ודורשים שהשמש והירח שהולכים מכיוון מזרח לכיוון מערב משתחווים כלפי השכינה שנמצאת במערב.

הגמ' מוסיפה שרבי יצחק סובר שאדם שרוצה להחכים יתפלל לצד דרום ואדם שרוצה להעשיר יתפלל לצד צפון, אמנם רבי יהושע בן לוי סובר שבין באופן שרוצה להחכים ובין באופן שרוצה להעשיר יתפלל לצד דרום (כלומר לצד מערב ויטה עצמו קצת לצד דרום), כיון שלאחר שיתחכם יעשיר דכתיב 'אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד'.

יד הגמ' בברכות [א] מבארת שהמקור שהעומד בחוץ לארץ צריך לכוון פניו כנגד ארץ ישראל דכתיב 'והתפללו אליך דרך ארצם', והמקור שהעומד בארץ ישראל צריך לכוון פניו כנגד ירושלים דכתיב 'העיר אשר בחרת', והמקור שהעומד בירושלים צריך לכוון פניו כנגד בית המקדש דכתיב 'והבית אשר בנית בניתי לשמך'.

טו הגמ' מבארת שבין באופן שהאילן והבור נמצאים במקום שווה, ובין באופן שהאילן למעלה והבור למטה, בעל האילן צריך לקצוץ את האילן משום שהשרשים מזיקים את הבור, ואפילו באופן שהאילן למטה והבור למעלה בעל האילן צריך לקצוץ את האילן, משום שהשרשים שהולכים מתחת לבור מקלקלים את קרקעית הבור.

- באופן שיש ספק האם האילן קדם או שהבור קדם - בעל האילן לא צריך לקצוץ את האילן^{טז}.
- לרבי יוסי - בעל האילן לא צריך לקצוץ את הבור, משום שאין חיוב הרחקת נזיקין באופן שלא נחשב 'גירי דיליה'.

דף כו

- ◆ דיני הרחקת עוצרי שומשמיין מבית (באופן שעצירת השומשמיין גורמת לנדנד את הבית) - עוצרי השומשמיין צריכים להרחיק מהבית^{טז}.
- ◆ דיני המנפץ כותנה והנעורת של הכותנה עפה ברוח והזיקה לאחרים:
  - לרבינא:
  - לרבנן - המנפץ חייב להרחיק כדי שלא יזיק לאחרים.
  - לרבי יוסי - המנפץ לא חייב להרחיק משום שנזק זה אינו 'גירי דיליה'^{יז}.
  - למרימר:
  - לרש"י - המנפץ צריך לשלם.
  - לתוס' - המנפץ חייב להרחיק אפילו לפי רבי יוסי משום שנזק זה הוא 'גירי דיליה'^{יח}.
- ◆ גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק - חייב^{יט}.
- ◆ דיני הרחקת אילן משדה חבירו:
  - באופן שאין מחיצה בין השדות:
    - אילן ליד שדה אילנות - צריך להרחיק כשיעור עבודת הכרם (בארץ ישראל ארבע אמות בבבל שתי אמות)^{כא}.

הערות

- רש"י מבאר שהסיבה שבעל הבור צריך לשלם לבעל האילן למרות שהאילן נטע באיסור, משום שבאופן שהנזק אינו מיד אלא לאחר זמן חכמים לא חייבו לקצוץ ללא דמים, אמנם תוס' [יה ב] מבארים שהסיבה שבעל הבור צריך לשלם לבעל האילן, משום שיש לבעל האילן הפסד מרובה בקציצת האילן שהרי האילן עומד לימים רבים.
- תוס' [כד ב] מבארים שכיון שבעל האילן סמך את האילן באיסור צריך לקצוץ את האילן מיד, ולא יכול לטעון שיקצוץ את האילן רק לאחר שבעל הבור ישלם לו על האילן.
- טז הגמ' [כד ב] מבארת שהסיבה שבעל האילן לא צריך לקצוץ את האילן, כיון שרק באופן שהבור קדם בעל האילן צריך לקצוץ את האילן, אבל באופן שהאילן קדם בעל האילן לא צריך לקצוץ את האילן, ולכן באופן שיש ספק מי קדם אי אפשר לחייבו לקצוץ את האילן.
- יז רש"י מבאר שהשיעור של נדנוד הבית שמחייב להרחיק הוא באופן שאם יניחו כד על החומה של הבית עם כיסוי הכיסוי יתנדנד, אמנם תוס' חולקים על רש"י וסוברים שהשיעור של נדנוד הבית שמחייב להרחיק הוא באופן שהנדנוד של קירות הבית הוא כמו הנדנוד של כיסוי של כד כאשר אדם הולך ומחזיק בידו כד עם כיסוי.
- יח רש"י מבאר שרבינא סובר שהסיבה שהנזק לא נחשב 'גירי דיליה' משום שהנזק נעשה על ידי הרוח, ורבינא סובר שלמרות שלענין איסור שבת מלאכה שנעשתה על ידי הרוח נחשבת מלאכה ולכן הזורה והמלאכה נעשית על ידי הרוח חייב, מ"מ לא לומדים מדיון זה לענין איסור מזיק משום שלענין שבת 'מלאכת מחשבת אסרה תורה'.
- תוס' בתירוץ הראשון מבארים שכמו שלפי רבינא נזק שנעשה על ידי הרוח לא נחשב גירי דיליה, כך נזק שנעשה על ידי בעל חי לא נחשב גירי דיליה (ולפי"ז תוס' מבארים שרבינא סובר שרבינא סובר שחייב הרחקת הקזת דם מדקלים אינו נחשב גירי דיליה, אמנם רבינא מודה שחייב הרחקת סולם משוכך נחשב גירי דיליה משום שיש חשש שכאשר יבוא להניח את הסולם על הכותל הנמיייה תקפוץ על הסולם כאשר הסולם עדיין בידי), אמנם תוס' בתירוץ השני מבארים שרבינא מודה שנזק שנעשה על ידי בעל חי נחשב גירי דיליה כיון שנזק שנעשה על ידי בעל חי חמור יותר מנזק שנעשה על ידי רוח.
- יט הגמ' מבארת שמרימר סובר שאפשר ללמוד מאיסור שבת שמלאכה שנעשתה על ידי הרוח נחשבת מלאכה, ובלשון רש"י משמע שמחמת כך המנפץ פשתן והנעורת עפה ברוח והזיקה לאחרים המזיק חייב לשלם, אמנם תוס' מבארים שלענין חיוב לשלם מרימר מודה שאי אפשר ללמוד מאיסור שבת וכוונת מרימר שאפשר ללמוד מאיסור שבת שנחשב גירי דיליה.
- כ הגמ' מבארת שגם לפי הצד שמהנפץ כותנה והנעורת עפה ברוח והזיקה פטור מ"מ גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק חייב, משום שהמנפץ כותנה לא רוצה שהנעורת תעוף ולכן אינו מכה על הכותנה בכוח וללא הרוח הנעורת לא הייתה עפה כלל, אבל בגץ שיצא מתחת הפטיש המכה רוצה שהגץ יצא מביטו ולא יזיק את ביתו ולכן מכה בכוח וגם ללא הרוח הגץ היה הולך, ותוס' מבארים שהחייב של אש נאמר רק באופן שהאדם נחשב 'מבעיר את הבעירה' ולא באופן שהרוח הבעירה את הבעירה, ולכן בגץ שיכול ללכת ללא הרוח נחשב 'מבעיר את הבעירה' אבל בכותנה שלא יכולה ללכת ללא הרוח לא נחשב 'מבעיר את הבעירה'.
- כא הגמ' [יה א] מבארת שלפי הצד שמותר להניח דבר שיכול להזיק ברשותו סמוך לרשות חבירו, הסיבה שבאופן זה אין חיוב להרחיק את האילן משדה חבירו עשרים וחמש אמה, משום שמדובר שאין בור בשדה חבירו, אבל לפי הצד שאסור להניח דבר שיכול להזיק ברשותו סמוך לרשות חבירו, הנידון של הרחקת

- גפן ליד שדה גפנים - צריך להרחיק כשיעור עבודת הכרם.
- דקל ליד שדה גפנים - צריך להרחיק יותר משיעור עבודת הכרם כדי שהציפורים שמגיעים לדקלים לא יזיקו את הגפנים^{כב}.
- גפן ליד שדה זרעים:

- לרש"י - צריך להרחיק כשיעור עבודת הכרם.
- לתוס' - צריך להרחיק יותר משיעור עבודת הכרם כדי שהציפורים שמגיעים לגפנים לא יזיקו את הזרעים.
- באופן שיש מחיצה בין השדות - באופן שיש חיוב להרחיק כשיעור עבודת הכרם לא צריך להרחיק.

◇ דיני שרשי אילן שיצאו לשדה חבירו:

- האם מותר לבעל השדה לקצוץ את השרשים:
- באופן שבעל השדה רוצה לחרוש - מותר לו לקצוץ את השרשים שנמצאים בתוך שלשה טפחים העליונים בקרקע.
- באופן שבעל השדה רוצה לחפור בור שיח ומערה - מותר לו לקצוץ את כל השרשים שמפריעים לחפירה^{כג}.
- באופן שבעל השדה קצץ את השרשים למי שייכים השרשים:
- לתירוץ הראשון בגמ' - ספק האם השרשים שייכים לבעל האילן או לבעל השדה.
- לתירוץ השני בגמ':
- שרשים שנמצאים בתוך ט"ז אמה מהאילן - שייכים לבעל האילן.
- שרשים שנמצאים מחוץ לט"ז אמה מהאילן - שייכים לבעל השדה.

◇ דיני מעילה בשרשים:

- לפי הצד שיש מעילה בגידולים:
- שרשי אילן של הקדש שנמצא בשדה הקדש - מועלים.
- שרשי אילן של הקדש שנמצאים בשדה הדיוט:
- לפי הצד שהשרשים שייכים לבעל האילן - מועלים.
- לפי הצד שהשרשים שייכים לבעל השדה - לא מועלים.
- שרשי אילן של הדיוט שנמצאים בשדה הקדש:
- לפי הצד שהשרשים שייכים לבעל האילן - לא מועלים.
- לפי הצד שהשרשים שייכים לבעל השדה - מועלים.
- לפי הצד שאין מעילה בגידולים - לא מועלים.

⊕ הערות ⊕

אילן משדה חבירו נאמר באופן שיש צונמא בין השדות ולכן אין חיוב להרחיק את האילן משדה חבירו עשרים וחמש אמה, אבל באופן שאין צונמא צריך להרחיק עשרים וחמש אמה כדי שהשרשים לא יזיקו שחבירו לא יכול לחפור בור.

כב תוס' מבארים שבאופן שאדם נטע גרעין של דקל ליד שדה גפנים הנזק שהציפורים מזיקים את הגפנים לא נחשב גירי דיליה, אבל באופן שאדם נטע דקל גדול ליד שדה חבירו הנזק נחשב גירי דיליה.

כג הגמ' [יח א] מבארת שלפי הצד שמוותר להניח דבר שיכול להזיק ברשותו סמוך לרשות חבירו, אפשר לבאר שהאופן שבו שרשי האילן יוצאים לשדה חבירו הוא שבעל האילן סמך את האילן לפני שבעל השדה חפר בור בשדה, אבל לפי הצד שאסור להניח דבר שיכול להזיק ברשותו סמוך לרשות חבירו האופן שבו שרשי האילן יוצאים לשדה חבירו הוא שבעל האילן סמך את האילן לשדה חבירו באיסור, ובאופן זה בעל השדה יכול לדרוש מבעל האילן לקצוץ את האילן ולשלם על כך, אלא שאם אינו רוצה לשלם לא יכול לדרוש מבעל האילן לקצוץ את האילן אלא יכול לקצוץ את האילן אלא יכול לקצוץ את השרשים שמפריעים לחרישה או לבור, או שמדובר באופן שבעל האילן נטע את האילן בזמן שכל השדה הייתה שלו ולאחר מכן מכר חצי מהשדה לאדם אחר, שהלוקח לא יכול לדרוש מבעל האילן לקצוץ את האילן אלא יכול לקצוץ את השרשים שמפריעים לחרישה או לבור.

בדברי רש"י מבואר שההיתר של בעל השדה לקצוץ את השרשים נאמר רק באופן שבעל האילן לא החזיק 'חזקת תשמישין' שהשרשים של העץ יהיו בשדה חבירו, אבל באופן שבעל האילן החזיק 'חזקת תשמישין' שהשרשים של העץ יהיו בשדה חבירו אסור לבעל השדה לקצוץ את השרשים.

דף כז

◆ דיני אילן שסמוך לשדה חבירו:

- שיעור יניקת האילן:
  - נטיעה - מאתים וחמישים אמות מרובעות.
  - אילן - שמונה מאות שלשים ושלש ושליש אמות מרובעות^{טז}.
- חיוב ביכורים באילן שסמוך לשדה חבירו ויונק משדה חבירו:
  - לעולא - לא מביאים מהאילן ביכורים^{יז}.
  - לרבי יוחנן:
    - לרב דימי - לא מביאים מהאילן ביכורים.
    - לרבין - מביאים מהאילן ביכורים^{יח}.

◆ דיני אילן שנוטה לשדה חבירו:

- באופן שהאילן נוטה לשדה בית הבעל:
  - אילן שעושה פירות:
    - חרוב ושקמה - בעל השדה יכול לקצוץ את כל הענפים שנוטים לשדהו.
    - שאר האילנות - בעל השדה יכול לקצוץ את הענפים שמפריעים לחרישה^{יט}.
  - אילן שאינו עושה פירות:
    - לת"ק - בעל השדה יכול לקצוץ את הענפים שמפריעים לחרישה.
    - לאבא שאול - בעל השדה יכול לקצוץ את כל הענפים שנוטים לשדהו.
- באופן שהאילן נוטה לשדה בית השלחין - בעל השדה יכול לקצוץ את כל הענפים שנוטים לשדהו משום שהצל רע לבית השלחין.

◆ דיני אילן שנוטה לרשות הרבים:

- לת"ק - בעל האילן צריך לקצוץ את הענפים בגובה של גמל והרוכב שעליו.
- לרבי יהודה - בעל האילן צריך לקצוץ את הענפים בגובה של גמל טעון פשתן^כ.
- לרבי שמעון - בעל האילן צריך לקצוץ את כל הענפים שנוטים לרשות הרבים^{כא}.

✽ הערות ✽

כד הגמ' מביאה את דברי עולא שאילן יונק ט"ז אמה לכל צד בעיגול, והגמ' מבארת שעולא לא דייק בדבריו משום שלפי החשבון של שמונה אמות שלשים ושלש אמות ושליש אילן יונק כט"ז אמה ושני שלישי לכל צד בעיגול, והגמ' מוסיפה שלמרות שהשרשים הולכים עשרים וחמש אמה לכל צד (וכפי שהתבאר לעיל [ממזד 5] לענין הרחקת אילן מבוז), מ"מ השרשים לא מכחישים את הקרקע אלא בשיעור של ט"ז אמה ושני שלישי.

כה רש"י מבאר שהטעם של עולא שאילן שסמוך לשדה חבירו לא מביאים ממנו ביכורים דכתיב 'אשר תביא מארצך' אבל באופן זה לא נחשב 'מארצך' כיון שהאילן יונק משדה חבירו, וכן ביארו תוס' בפירוש השני, אמנם תוס' בפירוש הראשון מבארים שהטעם של עולא דכתיב 'אני ה' שונא גזל בעולה' שאסור להביא גזל על גבי המזבח.

בדברי התוס' מבואר שלפי התוס' בפירוש הראשון אסור לסמוך אילן לשדה חבירו משום שהאילן יונק משדה חבירו, ותוס' מוסיפים שלפי"ז הדין שהתבאר לעיל [עמוד 4] שצריך להרחיק אילן משדה אילנות כשיעור עבודת הכרם נאמר רק באופן שיש צונמא בין השדות, אבל באופן שאין צונמא צריך להרחיק את האילן כשיעור יניקת האילן כדי שהאילן לא ינק משדה חבירו.

כו הגמ' מבארת שהטעם של רבין בדעת רבי יוחנן שאילן שסמוך לשדה חבירו מביאים ממנו ביכורים, משום ש'על מנת כל הנחיל יהושע לישראל את הארץ'.

כז המשנה מבארת שהענפים שמפריעים לחרישה הם הענפים שנמצאים בגובה של השור שחורש, וגם הענפים שנמצאים מעל גובה זה בשיעור של המרדע שמכים על השור בשביל לכוון אותו בשעת החרישה.

כח הגמ' מבארת שהטעם של רבי יהודה שבעל האילן צריך לקצוץ את הענפים בגובה של גמל והרוכב שעליו, משום שרבי יהודה סובר שהרוכב מעל הגמל יכול להתכופף ולא להתקל בענפים.

כט רש"י מבאר שהטעם של רבי שמעון שבעל האילן צריך לקצוץ את כל הענפים שנוטים לרשות הרבים משום שיש חשש שהענפים יגרמו לטומאה לעוברים ושבים, שבאופן שיהיה כזית מת תחת האילן נחשב האילן כ'אוהל' והעוברים תחת האילן יטמאו, או באופן שיהיה כזית מת על האילן העוברים תחת האילן

פרק שלישי

דף כח

◆ דיני חזקה בקרקעות:

- לרבי ישמעאל ורבי עקיבא:
  - בתים בורות שיחין מערות שובכות מרחצאות - שלש שנים מיום ליום.
  - שדה:
  - תבואה:
  - בית השלחין - שלש שנים מיום ליום.
  - בית הבעל:
  - לרבי ישמעאל - שמונה עשר חודשים.
  - לרבי עקיבא - ארבעה עשר חודשים.
  - אילן - כנס את תבואתו מסק את זיתיו כנס את קייצולא.
  - לרבנן - שלש שנים^ל.

דף כט

◆ דיני חזקה לא רצופה בשדה:

- במקום שהדרך לא להוביר את השדות - החזקה לא מועילה.
- במקום שהדרך להוביר את השדות - החזקה מועילה^ל.

⊕ הערות ⊕

יטמאו משום שהטומאה מאהילה עליהם, אמנם תוס' מבארים שהחשש של הטומאה הוא שיהיה כזית מת על האילן והעוברים תחת האילן יטמאו, ותוס' לא מזכירים את החשש שיהיה כזית מת תחת האילן.

ל המשנה מבארת שלפי רבי ישמעאל צורת החזקה של שמונה עשר חודשים היא שלשה חדשים האחרונים של השנה הראשונה ושנים עשר חודשים של השנה השנייה ושלשה חודשים הראשונים של השנה השלישית, ולפי רבי עקיבא צורת החזקה של ארבעה עשר חודשים היא חודש האחרון של השנה הראשונה ושנים עשר חודשים של השנה השנייה וחודש הראשון של השנה השלישית.

רש"י מבאר שלפי רבי ישמעאל ורבי עקיבא המחזיק צריך לזרוע ולקצור את הקרקע בכל אחת משלשת השנים של החזקה, אמנם תוס' סוברים שהמחזיק לא צריך לזרוע ולקצור בשנה הראשונה והשלישית, אלא מספיק שיזרע ולא יקצור או שיקצור ולא יזרע ובשאר הזמן יאכל מהשדה שחת או ינעל את השדה ולא יניח לשום אדם להכנס (ולמרות שנעילה לא נחשבת חזקה מ"מ נעילה יכולה להצטרף לזריעה וקצירה להחשב חזקה)

לא הגמ' מבארת שהמקור של חזקת שלש שנים לרבי ישמעאל ורבי עקיבא הוא משור המועד, שכמו ששור המועד לאחר שלש פעמים יוצא מחזקת תם לחזקת מועד, כך על ידי שלש אכילות הקרקע יוצאת מרשות המוכר ונכנסת לרשות הלוהק, ולכן בשדה אילן שיש בו שלש מינים (יין זיתים ותאנים) אפשר לעשות חזקה על ידי אכילת שלשת המינים בשנה אחת, וכן דבר שעושה פירות פעם בשנה (כמו שדה בית הבעל) צריך לאכול פירות של שלש שנים, אמנם בדבר שעושה פירות כל השנה (כמו בתים) צריך להחזיק שלש שנים.

הגמ' מוסיפה שלפי רבי ישמעאל באופן שיש שדה של אספסתא אפשר לעשות חזקה בשלשה חדשים, שיזרע אספתא ולאחר חודש יקצור, ויחזור ויזרע אספסתא ולאחר חודש יקצור, ויחזור ויזרע אספסתא ולאחר חודש יקצור.

לב הגמ' מבארת שהטעם שלפי רבנן חזקה היא שלש שנים משום ש'עד תלת שנין מזדהר איניש בשטרא טפי לא מזדהר' (דיני החזקה לדעת רבנן יתבארו להלן [דף טז]).

הגמ' מוסיפה שבאופן שהבעלים מחה המחזיק צריך להזהר בשטר יותר משלש שנים, ואפילו באופן שהבעלים מחה שלא בפני המחזיק המחזיק צריך להזהר בשטר יותר משלש שנים, משום שודאי שהמחזיק שמע על המחאה כיון ש'חברא חברא אית ליה וחברא דחברא חברא אית ליה'.

לג הגמ' מוסיפה שאפילו במקום שחלקם מובירים את השדות וחלקם לא מובירים את השדות מועילה חזקה שאינה רצופה, משום שהמחזיק יכול לטעון שלא רצה לזרוע את הקרקע בזמן שהקרקעות סביבו אינם זרועות כיון שאם יזרע יצטרך לשכור שומר לבדו, או שהעדיף לא לזרוע את הקרקע ברציפות כדי שהקרקע תעשה יותר פירות.

◆ דיני חזקה ביום ובלילה:

- בבית - צריך להחזיק שלש שנים ביום ובלילה ל"ד.
- בשדה - צריך להחזיק שלש שנים ביום ל"ה.
- בחנות:
  - לרשב"ם - צריך להחזיק שלש שנים ביום.
  - לתוס' - צריך להחזיק שש שנים ביום ל"ו.

◆ דיני שותפים שהחזיקו בסירוגין:

- באופן שכתבו שטר חלוקה - באופן שהחזיקו שלש שנים בסירוגין מועילה החזקה.
- באופן שלא כתבו שטר חלוקה - לא מועילה החזקה ל"ז.

◆ דיני חזקה בשדה באופן שהמחזיק לא השתמש בבית רובע מתוך השדה:

- באופן שהבית רובע ראוי לזריעה - יש למחזיק חזקה על כל השדה חוץ מהבית רובע.
- באופן שהבית רובע אינו ראוי לזריעה:
  - לרב הונא בריה דרב יהושע - יש למחזיק חזקה על כל השדה.
  - לרב ביבי בר אביי - יש למחזיק חזקה על כל השדה חוץ מהבית רובע ל"ח.

דף ל

◆ דיני חזקה באופן שהבעלים טוען שגר בחדרים הפנימיים ועבר דרך החדרים החיצוניים שבהם הייתה החזקה:

- באופן שאין לבעלים עדים שהיה גר בחדרים הפנימיים - הבעלים צריך להוכיח שעבר דרך החדרים החיצוניים.
- באופן שיש לבעלים עדים שהיה גר בחדרים הפנימיים - לרב נחמן המחזיק צריך להוכיח שהבעלים לא עבר דרך החדרים

הערות

לד הגמ' מבארת שבאופן שהמחזיק צריך להביא עדות שגר ביום ובלילה, עדות זו יכולה להעשות על ידי השכנים כיון שהדרך שהשכנים יודעים על הדיורים ביום ובלילה, וכן עדות זו יכולה להעשות על ידי שני שוכרים באופן שהשוכרים לא נחשבים 'נוגעים בעדותם' (בדברי הגמ' מבואר שבאופן שהשוכרים שילמו את הכסף למחזיק הם נחשבים נוגעים בעדותם שהרי אם הבעלים יזכה בדיון יצטרכו לחזור ולשלם לבעלים, אבל באופן שהשוכרים לא שילמו את הכסף לא נחשבים נוגעים בעדותם, בעדותם ותוס' מוסיפים שבאופן שאין עדים שהשוכרים גרו בבית אפילו באופן שהשוכרים שילמו את הכסף לא נחשבים נוגעים בעדותם משום שיש להם מיגו שיכלו לומר שלא גרו בבית).

בדברי הרשב"ם מבואר שלמרות שהחזקה בבית צריכה להיות ביום ובלילה, מ"מ בדרך כלל העדים שמעידים על החזקה אינם צריכים להעיד שהאדם גר ביום ובלילה, אלא מספיק שהעדים יעידו שהאדם גר ביום משום שמסתבר שאם האדם גר ביום הוא גם גר בלילה, אמנם באופן שהבעלים טוען בוודאות שראה שהמחזיק לא החזיק בלילה, לא מועילה העדות שהאדם גר ביום אלא המחזיק צריך להביא עדים שראו שגר גם בלילה, ובאופן שהבעלים הוא רוכל המחזר בעיירות אפילו באופן שהבעלים לא טוען ב"ד טוענים עבורו שהמחזיק לא גר בלילה בזמן שהבעלים חזר לעיר, ולכן המחזיק צריך להביא עדים שראו שגר ביום ובלילה.

בדברי התוס' בפירוש הראשון מבואר שלמרות שבכל חזקה בבית צריך המחזיק לגור בבית בכל ימי החזקה, מ"מ באופן שהמחזיק שגר בבית הוא רוכל המחזר בעיירות מועילה החזקה למרות שהמחזיק לא היה בבית ימים רבים אלא היה מחזר בעיירות.

בדברי התוס' בפירוש השני מבואר שבאופן שהבעלים טוען שיש לו עדים שהחזיק בבית שלש שנים ביום ובלילה, אלא שהעדים לא ראו שהבית בחזקתו בכל הימים והלילות אלא בכל פעם שהעדים נכנסו לבית ביום או בלילה הם ראו שהבית בחזקתו מועילה העדות, ובאופן שהעדים של החזקה הם רוכלים המחזרים בעיירות אפילו באופן שהבעלים לא טען מועילה העדות באופן שהעדים אומרים שבכל פעם שנכנסו לבית ביום או בלילה ראו שהבית בחזקתו.

לה רשב"ם ותוס' מבארים שבשדה שדרך האנשים להשתמש ביום ולא להשתמש בלילה, חזקת שלש שנים נעשית על ידי שלש שנים של שימוש ביום.

לו תוס' מבארים שלמרות שבחנות דרך האנשים להשתמש ביום ולא להשתמש בלילה, מ"מ החזקה לא מועילה על ידי שלש שנים ביום, משום שאנשים אחרים משתמשים בבית למגורים שלש שנים ביום ובלילה, ולכן החזקה נעשית על ידי שש שנים ביום.

לז הרשב"ם מבואר שבאופן שהשותפים לא כתבו שטר חלוקה לא מועילה החזקה, משום שהמערער יכול לטעון שלא ידע שהם שותפים ולכן לא מוחה כיון שכל אחד לא החזיק שלש שנים ברציפות, אמנם באופן שהשותפים כתבו שטר חלוקה מועילה החזקה משום שיש קול לשטר החלוקה, וממילא המערער ידע שהם שותפים והיה צריך למחות לאחר שלש שנים.

לח הגמ' מבארת שהטעם של רב ביבי בר אביי שאין למחזיק חזקה על הבית רובע, משום שהיה צריך לעשות שם חזקה על ידי שתיחת פירות והעמדת בהמות.

החיצונים, לרוב הבעלים צריך להוכיח שעבר דרך החדרים החיצונים^{לט}.

◆ דין המוכר לחבירו את כל הקרקעות שקנה מ'בר סיסין' ויש קרקע שנקראת 'דבי בר סיסין' והמוכר טוען שלא קנה אותה מבר סיסין - לרב נחמן הבעלים צריך להוכיח שלא קנה את הקרקע מבר סיסין, לרוב הלוקח צריך להוכיח שהבעלים קנה את הקרקע מבר סיסין^מ.

◆ דין חזקה באופן שהבעלים היה במקום שלא היה צריך לדעת מהחזקה והבעלים הגיע לשוק לשלשים ימים והשוק היה במקום שהיה צריך לדעת מהחזקה - לא מועילה החזקה משום שהבעלים יכול לטעון שהיה טרוד בשוק ולכן לא ידע מהחזקה.

◆ דיני חזקה באופן שהמחזיק טוען שקנה את הקרקע מאדם שאינו המרא קמא ואין למרא קמא עדים שהקרקע הייתה שייכת לו:

• באופן שהמחזיק החזיק בקרקע שלש שנים:

○ באופן שהמחזיק טוען שהמוכר קנה את הקרקע מהמרא קמא בפניו - הקרקע שייכת למחזיק^{מא}.

○ באופן שהמחזיק לא טוען שהמוכר קנה את הקרקע מהמרא קמא בפניו:

▪ באופן שיש עדים שהמוכר גר בבית יום אחד או באופן שהמחזיק טוען שהמוכר גר בבית יום אחד - הקרקע שייכת למחזיק^{מב}.

▪ באופן שאין עדים שהמוכר גר בבית יום אחד והמחזיק לא טוען שהמוכר גר בבית יום אחד - הקרקע שייכת למרא קמא.

• באופן שהמחזיק לא החזיק בקרקע שלש שנים:

○ באופן שהמחזיק טוען שהמוכר קנה את הקרקע מהמרא קמא בפניו:

▪ לרשב"ם - הקרקע שייכת למרא קמא.

▪ לתוס' - הקרקע שייכת למחזיק.

○ באופן שהמחזיק לא טוען שהמוכר קנה את הקרקע מהמרא קמא בפניו:

▪ באופן שיש עדים שהמוכר גר בבית יום אחד:

• לרשב"ם - הקרקע שייכת למרא קמא.

• לתוס' בפירוש הראשון - הקרקע שייכת למחזיק.

• לתוס' בפירוש השני - הקרקע שייכת למרא קמא^{מג}.

✧ הערות ✧

לט הגמ' מבארת שהטעם של רב נחמן שהמחזיק צריך להוכיח שהבעלים לא עבר דרך החדרים החיצונים, משום שהחזקה הוא כמו שטר ובאופן שיש ספק על השטר הקונה צריך להוכיח שהשטר כשר, והטעם של רבא שהבעלים צריך להוכיח שעבר דרך החדרים החיצונים משום שהולכים אחר ה'מוחזק' והלוקח נחשב מוחזק כיון משום שיש עדים על החזקה שלש שנים ואין הוכחה שהבעלים עבר בחדרים החיצונים.

מ הגמ' מבארת שהטעם של רב נחמן שהבעלים צריך להוכיח שלא קנה את הקרקע מבר סיסין, כיון שמכר בשטר את כל הקרקעות שקנה מ'בר סיסין' עליו להוכיח שקרקע זו שנקראת 'דבי בר סיסין' לא הייתה שייכת לבר סיסין, והטעם של רבא שהלוקח צריך להוכיח שהבעלים קנה את הקרקע מבר סיסין משום שהבעלים נחשב מוחזק בקרקע.

מא רשב"ם מבאר שהסיבה שבאופן שהמחזיק טוען שהחזיק שלש שנים והמוכר קנה את הקרקע מהמרא קמא בפניו נאמן, משום שיש לו 'מיגו' שהיה יכול לטעון שקנה את המקרקע מהמוכר.

מב תוס' מבארים שהסיבה שבאופן שהמחזיק טוען שהמוכר גר בבית יום אחד נאמן, משום שיש לו מיגו שיכל לא להודות שהקרקע שייכת למרא קמא.

תוס' מבארים שהדין שהמחזיק נאמן לטעון שהמוכר גר בבית יום אחד נאמר באופן שהמחזיק טען כך מיד, אמנם באופן שהמחזיק בתחילה טען שקנה את הקרקע מאדם אחר ולאחר זמן חזר וטען שהמוכר גר בבית יום אחד אינו נאמן, משום ש'מיגו למפרע' לא מועיל (וכן בכל אופן שאדם נאמן מחמת מיגו המיגו מועיל רק באופן שטען את כל הטענה מיד ולא באופן שטען חלק מהטענה לאחר זמן).

מג תוס' בפירוש הראשון מבארים שבאופן שיש עדים שהמוכר גר בבית יום אחד, בית דין טוענים למוכר שקנה את הקרקע מהמרא קמא, והמוכר היה נאמן במיגו שלא היה מודה שהמרא קמא הוא הבעלים (ולמרות שבאופן שהמוכר היה טוען שהמרא קמא אינו בעלים היה מחויב שבועה (שהרי המחזיק טוען שהמרא קמא הוא הבעלים ונחשב כעד אחד), מ"מ יש למוכר מיגו, ובאופן זה אי אפשר לומר 'מתוך שאינו יכול להשבע משלם' כיון ש'אין נשבעים על הקרקעות',

• באופן שאין עדים שהמוכר גר בבית יום אחד - הקרקע שייכת למרא קמא^מ.

◆ דיני קרקע שהייתה שייכת לראובן ולאחר מכן שמעון מחזיק בקרקע וטוען שקנה קרקע זו מלוי:

- באופן ששמעון מוכיח שהקרקע הייתה שייכת ללוי כיון ששמעון התייעץ עם ראובן האם לקנות את הקרקע וראובן יעץ לו לקנות את הקרקע - ראובן יכול לטעון שיעץ לשמעון לקנות את הקרקע משום שהיה קשה לו להוציא את הקרקע מלוי ויותר קל לו להוציא את הקרקע משמעון^מ.
- באופן ששמעון מוכיח שהקרקע הייתה שייכת ללוי כיון שראובן ביקש משמעון לקנות את הקרקע עבורו מלוי - ראובן יכול לטעון שרצה לקנות את הקרקע מלוי בשביל שלא יצטרך להוציא את הקרקע מלוי בדין.

◆ דיני קרקע באופן שיש לראובן חזקת שלש שנים ויש לשמעון שטר שקנה את הקרקע:

- באופן שראובן החזיק שלש שנים לפני שהבעלים מכר את הקרקע לשמעון - הקרקע שייכת לראובן^מ.
- באופן שראובן לא החזיק שלש שנים לפני שהבעלים מכר את הקרקע לשמעון - הקרקע שייכת לשמעון^מ.

דף לא

◆ דין קרקע שראובן ושמעון טוענים ששייכת לאבותיהם וראובן הביא עדים שהייתה שייכת לאבותיו ושמעון הביא עדים שהחזיק בקרקע שלש שנים (לרבה ואביי):

- באופן ששמעון טען 'של אבותי ולא של אבותיך' - הקרקע שייכת לראובן כיון שמיגו לא מועיל נגד עדים.
- באופן ששמעון טען 'של אבותי':
  - באופן ששמעון לא חזר וביאר את דבריו - הקרקע שייכת לראובן^מ.
  - באופן ששמעון חזר וביאר את דבריו שסומך על הקרקע כמו שירש מאבותיו ובאמת קנה את הקרקע מאבותיו של ראובן:
    - לעולא:
    - באופן שלא יצא מבית דין עד שחזר וביאר את דבריו - הקרקע שייכת לשמעון משום ש'טוען וחוזר וטוען'.

הערות

אמנם תוס' בפירוש השני מבארים שבאופן זה בית דין לא טוענים שקנה את הקרקע מהמרא קמא במיגו שלא היה מודה שהמרא קמא הוא הבעלים, כיון שבאופן שהמוכר לא היה מודה שהמרא קמא הוא הבעלים, המחזיק לא היה יכול לזכות בקרקע, כיון שהוא הודה שהמרא קמא הוא הבעלים.

מד הרשב"ם מבאר שכיון שהקרקע שייכת למרא קמא צריך המוכר לשלם ללוקה את דמי הקרקע, משום שנחשב שמכר לו קרקע גזולה.

מה הגמ' מבארת שבאופן זה שראובן לא עשה מעשה אלא רק אמר לשמעון לקנות את הקרקע אין ראה שהקרקע שייכת ללוי, אמנם באופן שראובן עשה מעשה (כגון שחתם על שטר המכירה שלוי מכר לשמעון): לרבנן יש הוכחה שהקרקע שייכת ללוי, ולסומכוס אין הוכחה שהקרקע שייכת ללוי.

מו בדברי הגמ' מבואר שאפילו באופן שראובן טען בתחילה שהחזיק בקרקע 'שני חזקה', ולאחר מכן שמעון הוציא שטר שקנה את הקרקע לפני ארבע שנים, נאמן ראובן לטעון שהחזיק בקרקע שבע שנים והיה לו חזקה שלש שנים לפני שהבעלים מכר את הקרקע לשמעון, ואין באופן זה חסרון של 'טוען וחוזר וטוען', משום שאדם יכול לקרוא 'שני חזקה' לשבע שנים של חזקה. ותוס' מבארים שבאופן זה ראובן צריך להביא עדים שהחזיק בקרקע שלש שנים הראשונות, ולא צריך להביא עדים שהחזיק בקרקע בשאר השנים, אמנם באופן שאין לראובן עדים שהחזיק בקרקע שלש שנים הראשונות ויש לראובן עדים שהחזיק בקרקע שלש שנים האחרונות הקרקע שייכת לשמעון, וראובן אינו נאמן לטעון שקנה את הקרקע לפני שמעון במיגו שהיה טוען שקנה את הקרקע משמעון, משום שראובן לא ידע בתחילה שיש לשמעון שטר.

מז בדברי הגמ' מבואר שאפילו באופן שראובן החזיק בקרקע שש שנים ושטר המכירה נכתב לפני ארבע שנים הקרקע שייכת לשמעון, והרשב"ם מבאר שבאופן זה השטר שהבעלים כתב לשמעון נחשב מחאה בחזקה של ראובן, ומחמת מחאה זו ראובן היה צריך לשמור על השטר לעולם, או לשמור על השטר עד שיוציא את השטר משמעון ויקרע אותו.

מח בדברי הגמ' מבואר שהעדים שראובן הביא אומרים שהקרקע הייתה שייכת לאבותיו אמנם יתכן שאבותיו מכרו את הקרקע לאבותיו של שמעון, והסיבה שהקרקע שייכת לראובן למרות שיש לשמעון מיגו שיכל לומר שקנה את הקרקע מאבותיו של ראובן, משום שמיגו לא מועיל נגד עדים, ותוס' מבארים שלמרות שאפשר לומר שהקרקע הייתה שייכת לאבותיו של ראובן ולאחר מכן הם מכרו את הקרקע לאבותיו של שמעון ולפי"ז המיגו לא סותר את העדים, מ"מ הקרקע שייכת לראובן משום שהלשון של שמעון 'של אבותי' מתפרשת שהייתה של אבותיו מעולם ולא שאבותיו של שמעון קנו את הקרקע מאבותיו של ראובן (הגמ' מוסיפה שבתחילה רבה חלק על דברי אביי וסבר שמיגו מועיל נגד עדים, אמנם לאחר שאביי הקשה לו שלא מועיל מיגו נגד עדים רבה חזר והודה לדברי אביי).

בדברי הגמ' להלן [לג ב] מבואר שרב חסדא חולק על דברי אביי ורבה וסובר שמיגו מועיל נגד עדים.

- באופן שיצא מבית דין ולאחר מכן חזר וביאר את דבריו - הקרקע שייכת לראובן משום שאוהביו וקרוביו למדו אותו לטעון כך.
- לנהרדעאי - הקרקע שייכת לראובן משום ש'אינו טוען וחוזר וטוען'.
- באופן ששמעון חזר וביאר את דבריו שאבותיו קנו את הקרקע מאבותיו של ראובן^ט:
- באופן שלא יצא מבית דין עד שחזר וביאר את דבריו - הקרקע שייכת לשמעון.
- באופן שיצא מבית דין ולאחר מכן חזר וביאר את דבריו:
- לרשב"ם - הקרקע שייכת לשמעון.
- לתוס' - ספק האם הקרקע שייכת לשמעון, או דלמא הקרקע שייכת לראובן משום שאוהביו וקרוביו למדו אותו לטעון כך.

◆ **דיני שני כיתי עדים שמכחישים זה את זה ולאחר מכן העידו עדות אחרת:**

- לרב הונא:
  - באופן שכל כת מעידה בפני עצמה - העדות כשרה משום שמעמידים את העדים בחזקת כשרות.
  - באופן שעד אחד מכת זו ועד אחד מכת זו מעידים - העדות פסולה משום שודאי אחד מהעדים פסול.
  - לרב חסדא - העדות פסולה, משום שמעמידים את המומון בחזקת כשרות.
- ◆ **דין קרקע שראובן ושמעון טוענים ששייכת לאבותיהם ואכלו שני חזקה וראובן הביא עדים שהקרקע שייכת לאבותיו ואכלה שני חזקה ושמעון הביא עדים שאכל שני חזקה:**
  - לרב נחמן - הקרקע שייכת לראובן משום שלמרות שיש הכחשה בין העדים על החזקה אין הכחשה על העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן.
  - לרבא:
    - ללישנא קמא [ב"ק עב ב] - כמו שהעדות על החזקה נפסלה כך העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן נפסלה.
    - ללישנא בתרא [ב"ק שם]:
    - לתירוץ הראשון בתוס' - הקרקע שייכת לראובן.
    - לתירוץ השני בתוס' - כמו שהעדות על החזקה נפסלה כך העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן נפסלה^{יא}.

⊕ **הערות** ⊖

מט' תוס' מבארים שלא רק באופן ששמעון ביאר את דבריו במפורש שאבותיו קנו את הקרקע מאבותיו של ראובן, אלא גם באופן ששמעון ביאר את דבריו שאבותיו גרו בבית יום אחד, בית דין טוענים לו שאבותיו קנו את הקרקע מאבותיו של ראובן.

נ הגמ' מבארת שרב נחמן סובר כמו רב הונא ששני כיתי עידים שמכחישים זה את זה העדים כשרים לעדות אחרת, ולכן למרות שהעדים הוכחו לענין החזקה, מ"מ העדים כשרים להעיד שהקרקע הייתה שייכת לאבותיו של ראובן.

נא הגמ' בב"ק [עב ב] מביאה שדעת רבא שעדים זוממים נפסלים משעת ההזמה ולא נפסלים משעת הגדת העדות, והגמ' [שם] בלישנא קמא מבארת שהטעם של רבא משום ש'עד זומם חידוש הוא' ואין לך אלא משעת חידושו ואילך, והגמ' בלישנא בתרא מבארת שהטעם של רבא הוא משום 'פסידא דלקוחות', כלומר מדאורייתא העדים צריכים להפסל משום הגדת העדות, אלא שרבנן תיקנו שלא יפסלו משעת הגדת העדות עד שעת ההזמה כדי שלא יהיה פסידא דלקוחות. ובדברי התוס' שיש נפק"מ בין שתי הלישנות בדעת רבא בדין עדים שהוכחו: ללישנא קמא נפסלים מספק משעת הגדת העדות כיון שדין הזמה הוא חידוש אבל דין הכחשה אינו חידוש, וללישנא בתרא נפסלים משעת ההכחשה משום שגם באופן זה שייך 'פסידא דלקוחות'.

הגמ' בסוגיין אומרת שרבא סובר שכיון שהעדות של העדים על החזקה נפסלה כך העדות של החזקה נפסלה, והגמ' בהו"א מבארת שרבא סובר כרב חסדא ששני כיתי עדים שמכחישים זה את זה העדים פסולים לעדות אחרת, ולכן כמו שהעדות של החזקה נפסלה כך העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן נפסלה, ותוס' מבארים שהגמ' בהו"א סברה כמו הלישנא קמא בב"ק שעדים שהוכחו נפסלים מספק משעת הגדת העדות, משום שלפי הלישנא בתרא שהעדים כשרים עד שעת ההגדה העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן לא נפסלה. והגמ' במסקנא מבארת שרבא סובר כרב הונא, והטעם של רבא שהעדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן נפסלה משום שעדות זו נחשבת אותה עדות כעדות שראובן החזיק בקרקע, ותוס' בתירוץ הראשון נוקטים שדברי הגמ' למסקנא נאמרו רק לפי הלישנא קמא בב"ק, אבל לפי הלישנא בתרא העדות שהקרקע שייכת לאבותיו לא נפסלה, ולכן תוס' נוקטים שהלישנא בתרא בב"ק סוברת שרבא לא חלק על דברי רב נחמן, ותוס' בתירוץ השני נוקטים שדברי הגמ' למסקנא נאמרו גם לפי הלישנא בתרא בב"ק.

בדברי הרשב"ם מבואר שבאופן שנפסלה העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן וראובן ושמעון לא היו מוחזקים בקרקע הדין 'כל דאלימ גבר' ובאופן שראובן או שמעון היו מוחזקים בקרקע לא מוציאים את הקרקע מחזקתו.